

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**
Центр заочного та дистанційного навчання
Кафедра психології

Кваліфікаційна робота магістерський дослідницький проект

053«Психологія»

на тему:

**ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ВІДМІННОСТЕЙ
ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ ОСОБИСТОСТІ**

Виконала: здобувачка 2 курсу
заочного відділення магістратури
галузь знань: 05 «Соціальні та
поведінкові науки»,
спеціальність 053 «Психологія»
Бубен Каріна Вікторівна
Керівник: доцент кафедри
психології, канд. психол. н., доц.
Лісовенко А.Ф.
Рецензент: завідувач кафедри,
д.юрид.н., проф. Цільмак О.М.

Одеса – 2025

Форма № Н-9.01

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ЦЗДН

Кафедра психології

Рівень вищої освіти **магістерський**Галузь знань **05 «Соціальні та поведінкові науки»**

(шифр і назва)

Спеціальність **053 «Психологія»**

(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ**Завідувач кафедри психології**

 д.юрид.н., к.психол. н.,
 проф. О.М. Цільмак
 «__» ____ 2025 року

З А В Д А Н Н Я НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ

Бубен Каріна Вікторівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Особливості індивідуальних відмінностей перфекціонізму особистості»2. Керівник роботи Лісовенко Анна Федорівна, канд. психол. н.,доцент,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом НУ «ОЮА» від «__» ____ 2025 року № ____

3. Строк подання здобувачем роботи _____

4. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів магістерської роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Підготовка концепції М.Р. і затвердження плану М.Р.	VI 2025	
2.	Вивчення нормативного матеріалу, спеціальної літератури, аналіз та узагальнення матеріалів	VI - VII 2025	
3.	Написання 1 розділу М.Р.	VIII 2025	
4.	Написання 2 розділу М.Р.	IX-X 2025	
5.	Подання М.Р. на кафедру та рецензування	XI 2025	
6.	Прийняття рішення про допуск М.Р. до захисту	XI 2025	
7.	Захист М.Р. в ДЕК	XII 2025	

Здобувач

(підпис)

Бубен К.В.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботиЛісовенко А.Ф.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ I. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ВІДМІННОСТЕЙ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ ОСОБИСТОСТІ	16
1.1. Основні етапи емпіричного дослідження	16
1.2. Характеристика методів та методик дослідження індивідуальних відмінностей перфекціонізму особистості	18
РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ВІДМІННОСТЕЙ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ ОСОБИСТОСТІ.....	26
2.1. Аналіз результатів дослідження індивідуальних відмінностей перфекціонізму особистості.....	26
2.2. Методи корекції різних типів перфекціонізму	36
ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	45

АНОТАЦІЯ

Бубен К.В. Особливості індивідуальних відмінностей перфекціонізму особистості. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Магістерський дослідницький проєкт на здобуття освітнього ступеню «Магістр» за спеціальністю 053 «Психологія», Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2025 рік.

Виявлено статистично значущі взаємозв'язки між різними вимірами перфекціонізму та широким спектром рис особистості. Адаптивний перфекціонізм (Орієнтований на себе, SOP) – це конструктивний, досяжницький, але здоровий мотиватор. Він позитивно корелює з Сумлінністю, Самоконтролем та Керуванням середовищем, підтверджуючи, що ці високі стандарти є джерелом компетентності, організованості та життєвих цілей. SOP пов'язаний із вищим рівнем Психологічного благополуччя і виступає як захисний фактор проти невротизації. Деадаптивний перфекціонізм (Соціально приписаний, SPP) – це патогенний, невротичний конструкт, що ґрунтується на страху зовнішнього осуду. Він є потужним предиктором психологічного неблагополуччя. SPP сильно корелює з Нервозністю, Депресивністю та низьким Самоприйняттям. Це "токсичний" перфекціонізм, який веде до внутрішнього страждання та соціальної відчуженості. Орієнтований на інших перфекціонізм OOP формує міжособистісно деструктивний профіль, що несе ризики для оточуючих: він сильно корелює з Домінантністю та Агресивністю та є найбільш руйнівним для Позитивних стосунків. Цей перфекціонізм використовує завищені стандарти як інструмент контролю, критики та влади над іншими, а не як прагнення до особистого вдосконалення. Розроблено психокорекційні рекомендації відповідно індивідуальних проявів перфекціонізму.

Ключові слова: адаптивний та деадаптивний перфекціонізм орієнтований на себе, орієнтований на інших, соціально-передписаний перфекціонізм, когнітивні викривлення, психологічне благополуччя когнітивно-поведінкова терапія (КПТ), психокорекція.

ABSTRACT

Buben, K. V. Features of Individual Differences in Personality Perfectionism. – Qualifying Scientific Work on Manuscript Rights. Master's Research Project for the educational degree "Master" in specialty 053 "Psychology", National University "Odesa Law Academy", Odesa, 2025. Theoretically, perfectionism is established as a subject's drive for excellence, the setting of excessively high personal standards, and the necessity to bring the results of any activity into correspondence with the highest benchmarks. Statistically significant interrelationships were revealed between various dimensions of perfectionism and a wide spectrum of personality traits. It is established that perfectionism is not unitary but acts as two qualitatively distinct forces within the personality. Adaptive Perfectionism (Self-Oriented Perfectionism) is a constructive, achievement-driven, yet healthy motivator. It correlates positively with Conscientiousness, Self-Control, and Environmental Mastery, confirming that these high standards serve as a source of competence, organization, and life goals. SOP is associated with higher levels of Psychological Well-Being (PWB) and acts as a protective factor against neuroticism. Maladaptive Perfectionism (Socially Prescribed Perfectionism) is a pathogenic, neurotic construct rooted in the fear of external judgment. It is a powerful predictor of psychological distress and ill-being. SPP correlates strongly with Nervousness, Depressiveness, and low Self-Acceptance. This "toxic" perfectionism leads to internal suffering and social alienation. Other-Oriented Perfectionism forms an interpersonally destructive profile, posing risks to others: it correlates strongly with Dominance and Aggressiveness and is the most detrimental to Positive Relations with Others. OOP is a mechanism that utilizes inflated standards as a tool for control, criticism, and power over others, rather than as a pursuit of personal improvement. Differentiated psycho-correctional recommendations were developed in accordance with the individual manifestations of perfectionism. **Key Words:** adaptive and maladaptive perfectionism, neurotic perfectionism, self-oriented, other-oriented, socially prescribed perfectionism, cognitive distortions, psychological well-being, cognitive-behavioral therapy (CBT), psychocorrection.

ВСТУП

Актуальність. Дослідження індивідуальних відмінностей перфекціонізму особистості є високоактуальним у сучасній психологічній науці та практиці з кількох ключових причин, пов'язаних із соціально-економічними вимогами та зростанням психічних розладів.

1. Зростання соціального тиску та дезадаптація

Сучасне суспільство характеризується культом успіху, конкуренцією та гіпертрофованими вимогами (як професійними, так і естетичними). Соціальні мережі посилюють ефект "соціально-передписаного перфекціонізму" (Hewitt & Flett), змушуючи особистість постійно порівнювати себе з ідеалізованими образами. Нерозрізнення адаптивного (здорового) та дезадаптивного (невротичного) перфекціонізму (Hamachek) у цьому конкурентному середовищі призводить до кризи самооцінки та Self-системи в цілому. Дослідження є актуальним для того, щоб чітко розмежувати, коли прагнення до досконалості є рушійною силою (мотивація), а коли стає джерелом хронічного дистресу, самокритики та "паралічу діяльності" (прокрастинації).

2. Клінічне значення та психічне здоров'я

Перфекціонізм визнаний потужним трансдіагностичним фактором ризику для широкого спектру психічних розладів. Численні дослідження підтверджують, що дезадаптивні форми перфекціонізму тісно корелюють з: депресією та тривожними розладами, obsесивно-компульсивним розладом (ОКР), розладами харчової поведінки (РХП), синдромом професійного вигорання (особливо у фахівців сфери "людина-людина"), суїцидальною поведінкою (дезадаптивний перфекціонізм та соціальна від'єднаність підвищують суїцидальний ризик).

Детальне вивчення індивідуальних профілів перфекціонізму дозволяє ідентифікувати групи ризику та розробити превентивні та цільові інтервенції (наприклад, у рамках КПТ), що є критично важливим для клінічної психології.

3. Необхідність типологізації та диференційованої корекції

Дослідження індивідуальних відмінностей дозволяє перейти від загального поняття перфекціонізму до конкретних профілів для підвищення ефективності психотерапії (замість універсальних підходів, терапевт може використовувати диференційовані стратегії, спрямовані саме на той вимір перфекціонізму, який є дезадаптивним для конкретної особистості).

Таким чином, актуальність дослідження полягає у необхідності розробки емпірично обґрунтованих критеріїв для розмежування адаптивних та дезадаптивних форм перфекціонізму, що має пряме прикладне значення для зміцнення психічного здоров'я, підвищення професійної стійкості та ефективності психокорекційної роботи в умовах високого соціального тиску.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Перфекціонізм визначається як прагнення суб'єкта до досконалості, встановлення надмірно високих особистих стандартів та необхідність доводити результати будь-якої своєї діяльності до відповідності найвищим еталонам, що супроводжується потребою в досконалості продуктів своєї діяльності. Слід зазначити, що безліч визначень перфекціонізму залежать від того, чи описують вони його як одновимірний чи багатовимірний конструкт, тобто яку його структуру мають на увазі.

Питання психологічної структури перфекціонізму є предметом гострої полеміки в психології [13; 15; 20; 39: 44]. Спочатку перфекціонізм як психологічний конструкт включав єдиний параметр – тенденцію особистості встановлювати надмірно високі стандарти і, як наслідок, неможливість відчувати задоволення результатами [15, с. 450]. Одновимірний підхід акцентував увагу на когнітивних факторах перфекціонізму у формі ірраціональних переконань чи дисфункціональних установок. Американський психолог Голендер (Hollander) дав перфекціонізму таке визначення: «це повсякденна практика висунення до себе вимог вищої якості виконання діяльності, ніж того вимагають обставини» (Burns, 1980, р. 37-38). Пізніше психотерапевт Бернс [5, р. 40-42] визначив перфекціонізм як «особливу мережу когніцій», що включає очікування, інтерпретацію подій, оцінки себе

та інших. Він додав такий параметр, як мислення в стилі «все або нічого». За такого мислення людина допускає для себе лише два варіанти виконання діяльності – або повну відповідність високим стандартам, або повний провал. У наступних розробках до цих аспектів перфекціонізму був доданий параметр «вибіркової концентрації на теперішніх і минулих помилках». Відзначалася також схильність перфекціоністів до генералізації стандартів у всіх сферах життєдіяльності (Гаранян, 2007) [44].

У 1990-ті роки уявлення про структуру перфекціонізму були значно розширені завдяки трьом групам закордонних дослідників: британських клінічних психологів під керівництвом Фроста (Frost), канадських вчених, очолюваних Х'юїттом (Hewitt), та американських вчених (група Слейні, Slaney) [13]. Ці групи дійшли висновку, що перфекціонізм є багатовимірним конструктом, який має складну структуру та включає, поряд із високими особистими стандартами, певні когнітивні та інтерперсональні параметри, хоча розглядають цю структуру по-різному.

П. Х'юїтт (P. Hewitt) та Г. Флетт (G. Flett) виділили три основні складові перфекціонізму [19, р. 453-455]:

1. Особистісно-орієнтований перфекціонізм: завищені та нереалістичні вимоги, що висуваються до себе, посилене дослідження себе, самокопання та самокритика, які унеможливають прийняття власних недоліків та невдач.
2. Об'єктно-орієнтований перфекціонізм: висунення перебільшених та нереалістичних вимог до інших людей.
3. Соціально-передписаний перфекціонізм: генералізоване переконання або відчуття, що інші (батьки, суспільство) висувають до суб'єкта нереалістичні вимоги, яким важко, але необхідно відповідати, щоб заслужити схвалення та прийняття.

У більш ранній роботі вони також описували перфекційну мотивацію та всесвітньо-орієнтований перфекціонізм [19, р. 455]. Поняття перфекційної мотивації було потім включено як складова до особистісно-орієнтованого

перфекціонізму. Всесвітньо-орієнтований перфекціонізм (переконаність у необхідності досконалих рішень широкого кола проблем) – це глобальне поняття, введене Р. Джонсом. На основі цієї моделі була розроблена Багатомірна шкала перфекціонізму Х'юїтта-Флетта (*Hewitt-Flett Multidimensional Perfectionism Scale*).

Фрост та його колеги включили до структури перфекціонізму такі параметри [15, р. 450-452; 29, р. 308]:

1. Особисті стандарти: схильність висувати надмірно високі стандарти у поєднанні з надмірною важливістю відповідності цим стандартам, що породжує коливання самооцінки та хронічну незадоволеність діяльністю.
2. Занепокоєння помилками: негативна реакція на помилки, схильність прирівнювати помилку до невдачі.
3. Сумніви у власних діях: перманентні сумніви щодо якості виконання діяльності.
4. Батьківські очікування: сприйняття батьків як тих, що делегують дуже високі очікування.
5. Батьківська критика: сприйняття батьків як надмірно критичних.
6. Організованість: відображення порядку та організованості.

Відповідно до цих параметрів було створено Багатомірну шкалу перфекціонізму Фроста (*Frost Multidimensional Perfectionism Scale*).

Н. Г. Гаранян (2007) описує закордонну критику даних підходів. Вона ґрунтується на тому, що обидва діагностичні методи базуються на самозвіті й не включають методів, заснованих на інтерв'юванні та експерименті. Деякі підшкали (наприклад, «батьківські очікування») є ретроспективним звітом і не показують, чи є суб'єкт перфекціоністом у даний момент. Незважаючи на наведені критичні міркування, більшість дослідників ґрунтують свої роботи на моделях Фроста та Х'юїтта/Флетта та використовують їхні інструменти.

Крім питання про структуру перфекціонізму, ще однією проблемою є поділ здорового (нормального) та патологічного (невротичного) перфекціонізму.

У 1978 році Д. Хамачек (D. Hamachek) на основі клінічного досвіду описав відмінності між цими двома типами [17, р. 27-31]:

- Нормальний (адаптивний) перфекціоніст встановлює для себе високі, але розумні та реалістичні стандарти. Він гнучкий, може пристосовувати стандарти до існуючої ситуації, є адаптивним. Такий суб'єкт отримує задоволення від зусиль і добре зробленої роботи, що підвищує його самооцінку [4]. (Гаранян, 2007).
- Невротичний (дезадаптивний) перфекціоніст встановлює для себе завищені, часто недосяжні стандарти і не залишає собі можливості допускати помилки. У нього ніколи немає відчуття, що щось зроблено достатньо добре. Блатт [4, р. 240] описує переживання перфекціоніста-невротика як «глибоко вкорінене почуття неповноцінності та вразливості», яке вкидає людину у нескінченний цикл саморуйнування, де будь-яка задача стає загрозливим викликом. Індивід постійно шукає схвалення та відчайдушно намагається уникнути помилок, що породжує інтенсивний негативний афект та дистрес.

Таким чином, психологічні проблеми, пов'язані з перфекціонізмом, скоріше залежать від тенденцій до критичного оцінювання та страху помилки, ніж від встановлення просто високих стандартів.

Хамачек [17, р. 29-31] описав такі складові невротичного перфекціонізму:

1. Стурбованість недоліками своєї діяльності: навіть найнезначніші недоліки призводять до відчуття, що суб'єкт не відповідає своїм вимогам.
2. Сумнів у якості отриманого результату: загальне відчуття, що робота зроблена незадовільно, а не усвідомлення окремих недоліків.

3. Значущість очікувань та оцінок своїх батьків: цей зв'язок розглядається як причина та джерело розладу. Можна припустити, що перфекціоністи зростали в обстановці, де любов та схвалення були обумовлені їхніми успіхами [5, р. 45]. Неможливість відповідати вимогам означає потенційну втрату батьківської любові, що є суттєвою, а можливо, й центральною складовою невротичного перфекціонізму.

Можна виділити деякі когнітивні та поведінкові стратегії, характерні для неадаптивного перфекціонізму. Страх невдачі, що супроводжує невротичний перфекціонізм, може активувати компенсаторні стратегії поведінки, націлені на відповідність надмірно високим стандартам: ретельну перевірку власних дій, постійний пошук схвалень чи розвіювання сумнівів з боку інших людей, постійну критику інших людей, надмірно тривалі роздуми перед прийняттям рішень (Гаранян, 2007). Альтернативою може стати стратегія стійкого уникнення ситуацій, де індивід очікує від себе відповідності завищеним стандартам – «параліч діяльності». Саме такий параліч виражається у вигляді прокрастинації, відкладання початку діяльності через бажання виконати її досконало, що робить цей початок важким і неприємним. Іншою формою уникаючої стратегії, за Гаранян, може стати переривання діяльності, незавершення завдання через побоювання, що воно не задовольнить перфекціоністські вимоги (Гаранян, 2007). П. Стіл [34, р. 66] вважає, що прокрастинація включає як відкладання початку, так і відкладання завершення завдання. Таким чином, прокрастинація є універсальним способом уникнути діяльності, яка, за уявленнями перфекціоніста, має бути виконана ідеально.

З огляду на джерела перфекціонізму, Хамачек писав, що невротичний перфекціонізм походить із дитячого досвіду взаємодії з несхвалюючими або непослідовно схвалюючими батьками, чия любов завжди є умовною і залежить від результатів діяльності дитини [17, р. 30].

Описано чотири типи раннього досвіду, які роблять внесок у формування перфекціоністського мислення [13, р. 15-18]:

1. Надмірно критичні та вимогливі батьки.

2. Батьківські очікування та стандарти надмірно високі; критика при цьому виражена не прямо, а опосередковано (натяками, зітханням).
3. Батьківське схвалення відсутнє або непослідовне та умовне.
4. Батьки-перфекціоністи служать моделями для наслідування перфекціоністським установкам і формам поведінки.

Деякі автори вважають, що перфекціонізм може виникати як адаптивна установка, проте з часом він стає деструктивним через те, що навіть «нормальний перфекціонізм» може призводити до хронічної перевтоми та труднощів концентрації уваги. Зміна життєвих обставин також може ускладнити досягнення раніше досяжних стандартів, викликаючи дезадаптацію [29, р. 310].

Сучасна література розрізняє щонайменше два основні, феноменологічно відмінні, аспекти перфекціонізму, які суттєво впливають на індивідуальні відмінності у функціонуванні особистості.

Перший вимір – адаптивний (або позитивний) перфекціонізм, який часто називають «орієнтованим на себе» або «прагненням до досконалості» [36]. Він характеризується високими внутрішніми стандартами, орієнтацією на досягнення, організованістю та відповідальністю. Особи з таким профілем використовують свої високі стандарти як джерело мотивації та енергії. Вони здатні відчувати задоволення від процесу та результату, а невдачі сприймають як цінну інформацію для корекції поведінки, що забезпечує високий рівень самоєфективності та, відповідно, краще психологічне благополуччя. Дослідження показують, що цей адаптивний тип перфекціонізму позитивно корелює з сумлінністю, наполегливістю та академічними успіхами [11; 12].

Другий вимір – дезадаптивний (або негативний) перфекціонізм, що також відомий як «соціально приписаний» або «занепокоєння помилками». Цей тип є патогенним і характеризується значним страхом невдачі, занепокоєнням щодо критики та оцінки з боку оточуючих, а також постійним відчуттям, що власні зусилля ніколи не будуть достатніми [19]. Головна індивідуальна відмінність полягає у локусі контролю та мотивації: на відміну

від адаптивного типу, дезадаптивний перфекціонізм живиться не внутрішнім прагненням, а зовнішнім тиском (сприйнятим або реальним) та потребою уникнути негативних наслідків. Саме цей вимір, згідно з численними мета-аналізами, є значним фактором ризику для розвитку депресії, тривожних розладів, obsесивно-компульсивного розладу та суїцидальної ідеї, оскільки він прямо корелює з низькою самооцінкою, румінаціями та емоційним вигоранням [23, 1381–1392].

Інші індивідуальні відмінності полягають у міжособистісному вимірі перфекціонізму. Хьюїтт і Флетт виділили «орієнтований на інших» перфекціонізм, що передбачає встановлення нереалістично високих стандартів для оточуючих і схильність до їхньої постійної критики та знецінення [19]. Такі індивіди часто мають порушені міжособистісні стосунки, демонструючи низьку емпатію та потребу в домінуванні. Таким чином, індивідуальні відмінності перфекціонізму особистості виявляються не лише у внутрішньому світі, але й у якості соціальної взаємодії та здатності до формування здорових зв'язків. Розуміння цих диференційованих профілів є критично важливим для психотерапевтичної практики, особливо в рамках когнітивно-поведінкової терапії, де корекція дезадаптивних когнітивних схем та поведінкових патернів є необхідною умовою для покращення ментального здоров'я.

Індивідуальні відмінності у перфекціонізмі часто беруть свій початок у ранньому сімейному середовищі та типі прихильності. Соціально приписаний перфекціонізм має сильний зв'язок із сприйняттям батьківських очікувань. Діти, які зростають у сім'ях із високими критичними очікуваннями та умовним прийняттям (коли любов і схвалення залежать від високих досягнень), часто інтеріоризують зовнішні стандарти, що згодом трансформується у внутрішню установку: "Я повинен бути ідеальним, щоб мене любили" [14].

Навпаки, адаптивний перфекціонізм частіше формується в середовищі, де батьки заохочують зусилля, а не лише результат, демонструють безумовну підтримку та моделюють здорове ставлення до помилок як до частини процесу

навчання [3; 4]. Такі умови сприяють розвитку внутрішнього локусу контролю та самоспівчуття у разі невдач, дозволяючи індивіду встановлювати високі стандарти без супутнього страху та самозасудження. Отже, дослідження індивідуальних відмінностей перфекціонізму є ключовим для розуміння не лише внутрішньоособистісних процесів, але й впливу раннього міжособистісного досвіду на довгострокове ментальне здоров'я.

Мета – теоретико-емпірично дослідити індивідуальні відмінності перфекціонізму особистості з метою розробки диференційованих психокорекційних рекомендацій.

Об'єкт дослідження – перфекціонізм особистості як складний багатовимірний психологічний феномен.

Предмет дослідження – індивідуальні відмінності у проявах перфекціонізму та їх взаємозв'язок з широким спектром рис особистості.

Основні задачі дослідження

1. Провести узагальнення та систематизацію сучасних багатовимірних моделей перфекціонізму.
2. Розробити програму емпіричного дослідження особливостей індивідуальних відмінностей перфекціонізму особистості.
3. Виявити статистично значущі взаємозв'язки між різними вимірами перфекціонізму та широким спектром рис особистості.
4. Розробити диференційовані психокорекційні рекомендації відповідно індивідуальних проявів перфекціонізму.

Методи дослідження. Теоретичні методи: аналіз, синтез, дедукція та індукція; методи узагальнення та абстрагування.

Психодіагностичні методики:

1. Багатовимірна шкала перфекціонізму Х'юїтта та Флетта; 2. 16-ти факторний особистісний опитувальник Кеттелла; 3. Фрайбурзький особистісний опитувальник; 4. Опитувальник "Шкала психологічного благополуччя" К.Ріфф.

Методи математичної статистики: кореляційний аналіз Пірсона із застосуванням програми SPSS- 21 та Excel; табличний та метод діаграм. Емпіричне дослідження проводилося в м. Одеса шляхом інтернет-опитування у Google Forms. Вибірку склали 60 осіб з 17 до 40 років різної статі (28 чоловіків, 32 жінки),

Публікація Бубен К.В., Лісовенко А.Ф. Індивідуальні відмінності у проявах перфекціонізму // Сучасна психологія: виклики та перспективи : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої Міжнародному дню ментального здоров'я (м. Одеса, 10 жовтня 2025 р.) / за заг. ред. М.Р. Аракеляна. Одеса : НУ «ОЮА», 2025. С.

Практичне значення результатів дослідження індивідуальних відмінностей перфекціонізму є високим і багатоаспектним, оскільки воно дозволяє диференціювати його адаптивні (функціональні) та дезадаптивні (дисфункціональні) форми. Це знання є критично важливим для клінічної психології, консультування, терапії, освітнього процесу та організаційного менеджменту, оскільки може допомогти оптимізувати навчальні стратегії, підвищити продуктивність праці та запобігти вигоранню. Практичне значення полягає у переході від абстрактної концепції "прагнення до досконалості" до конкретних, вимірюваних параметрів, які можуть бути змінені або адаптовані для покращення психологічного благополуччя, зниження психопатологічних ризиків та оптимізації функціонування особистості в різних сферах життя. Результати дослідження можуть бути використані психологами для розробки тренінгів, корекційних програм та безпосередньої роботи із людьми, котрі мають підвищений рівень дезадаптивного перфекціонізму

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, що об'єднують чотири підрозділи, (які мають 11 таблиць та 2 діаграми) висновків, списку використаних джерел (59 джерел). Загальний обсяг основного тексту роботи викладено на 50 сторінках.

РОЗДІЛ І. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ВІДМІННОСТЕЙ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ ОСОБИСТОСТІ

1.1. Основні етапи емпіричного дослідження

Етап 1: Організаційно-підготовчий

На початковій стадії основна увага була приділена поглибленому теоретичному осмисленню феномену. Ми здійснили ретельний бібліографічний пошук та аналіз актуальної наукової літератури, що дозволило ідентифікувати ключові вектори вивчення кореляції між типами перфекціонізму та рисами особистості.

Цей етап охоплював:

- чітке визначення об'єкта та предмета дослідження;
- формулювання мети, завдання та конкретних емпіричних завдань;
- розробку програми емпіричного дослідження, що відповідає поставленій меті;
- обґрунтування та підбір діагностичного інструментарію, а також визначення методів статистичного опрацювання даних;
- створення вступної частини кваліфікаційної роботи з дотриманням академічних вимог.

Цільовою групою дослідження стали студенти бакалаврату та магістратури Національного університету «Одеська юридична академія», віком 17-40 років у кількості 60 осіб (28 чоловіків, 32 жінки). Репрезентативність вибірки дослідження забезпечувалась її різностатевим та різновіковим складом.

Програма емпіричного дослідження включала такий психодіагностичний інструментарій:

- Для вимірювання перфекціонізму була обрана Багатовимірна шкала перфекціонізму Х'юїтта та Флетта, що є одним із найбільш впливових інструментів для вимірювання перфекціонізму.

- Для вимірювання корельованих змінних були обрані: 16-ти факторний особистісний опитувальник Кеттелла, Фрайбурзький особистісний опитувальник та Тест Психологічного благополуччя Ріфф.

Етап 2: Збір даних (Емпіричний)

Друга стадія була присвячена безпосередньому накопиченню емпіричного матеріалу. Цей процес розпочався з валідизації обраного психодіагностичного інструментарію. Ми прискіпливо оцінили відповідність методик вимогам до якості:

- Валідності (гарантія вимірювання саме досліджуваних конструктів).
- Надійності (внутрішня узгодженість та стабільність результатів).
- Стандартизованості (однаковість процедури для забезпечення порівнюваності).

На цьому етапі здійснено:

- Проведення дослідження: збір даних відповідно до розробленої процедури. Емпіричне дослідження проводилося в м. Одеса шляхом інтернет-опитування у Google Forms.
- Перевірка валідності відповідей: було здійснено виключення протоколів з низькою достовірністю (наприклад, через захисні стратегії або недбале заповнення).
- Внесення даних: було здійснено переведення зібраних первинних даних у формат, придатний для статистичної обробки шляхом обробки даних в програмі Excel чи SPSS.

Етап 3: Обробка та аналіз даних

Третій, аналітично-узагальнюючий етап включав повноцінну обробку та інтерпретацію отриманих результатів:

- Описова статистика: виявлення рівня та домінуючого типу перфекціонізму у всіх представників вибірки

- Кореляційний аналіз: застосування коефіцієнтів кореляції Пірсона для встановлення зв'язків між перфекціонізмом та іншими змінними.

Інтерпретація: психологічне тлумачення отриманих статистичних результатів.

Етап 4: Інтерпретація, надання рекомендацій та оформлення результатів

1. Формулювання висновків: сформульовано висновки відповідно до поставлених завдань дослідження.
2. Обговорення результатів: співвіднесено отримані дані з результатами, описаними в теоретичних джерелах.
3. Практичні рекомендації: розроблено практичні рекомендації для когнітивно-поведінкової корекції різних типів перфекціонізму.
4. Оформлення звіту: структуроване оформлення результатів у вигляді тез з наукової конференції та дипломної роботи.

1.2. Характеристика методів та методик дослідження індивідуальних відмінностей перфекціонізму особистості

Багатовимірна шкала перфекціонізму Х'юїтта та Флетта (*Hewitt-Flett Multidimensional Perfectionism Scale, HPFS*) є одним із двох найбільш впливових інструментів для вимірювання перфекціонізму. Вона була розроблена канадськими клінічними психологами Полом Х'юїттом (Paul L. Hewitt) та Гордоном Флеттом (Gordon L. Flett) у 1991 році.

На відміну від шкали Фроста, HPFS зосереджується на інтерперсональних (міжособистісних) аспектах перфекціонізму та його впливі на стосунки. Шкала містить 45 пунктів та вимірює перфекціонізм за трьома основними незалежними вимірами (субшкалами):

1. Особистісно-орієнтований перфекціонізм (Self-Oriented Perfectionism, SOP)

Цей вимір відображає внутрішньо особистісні вимоги до себе.

- Суть: встановлення надмірно високих, нереалістичних та жорстких стандартів для власної діяльності.
- Прояви: людина вимагає від себе бездоганного виконання завдань, незалежно від зовнішніх обставин чи вимог. Вона суворо контролює себе, займається самокопанням та самокритикою у разі невдачі.
- Адаптивність: цей вимір може бути пов'язаний як із здоровою мотивацією (якщо стандарти реалістичні), так і з дезадаптацією (якщо стандарти недосяжні та викликають дистрес). Високі бали часто асоціюються з підвищеною тривогою та депресією.

2. *Об'єктно-орієнтований перфекціонізм (Other-Oriented Perfectionism, OOP)*

Цей вимір відображає вимоги, спрямовані на інших людей.

- Суть: висунення нереалістичних та перебільшених очікувань щодо бездоганності результатів та поведінки інших людей (друзів, колег, партнерів).
- Прояви: віра в те, що інші мають бути ідеальними. Такі люди схильні критикувати та знецінювати оточуючих за їхні помилки чи недоліки, часто відчують розчарування у стосунках.
- Наслідки: цей тип перфекціонізму є виразно дезадаптивним в інтерперсональному плані, оскільки він створює конфлікти та призводить до соціальної ізоляції.

3. *Соціально-передписаний перфекціонізм (Socially Prescribed Perfectionism, SPP)*

Цей вимір відображає сприйняття зовнішнього тиску та вимог.

- Суть: узагальнене відчуття або переконання, що інші люди (батьки, начальство, суспільство) вимагають від суб'єкта нереалістичної досконалості, і що відповідність цим вимогам є умовою схвалення та прийняття.

- Прояви: індивід відчуває себе постійно оцінюваним та переконаний, що його любов і схвалення є умовними ("Якщо я не буду ідеальним, мене відкинуть"). Це породжує високий страх помилки та невдачі.
- Наслідки: цей вимір вважається найбільш патогенним та найсильніше корелює з психологічними проблемами, включаючи депресію, суїцидальні думки та низьку самооцінку, оскільки відображає відчуття безпорадності перед недосяжними зовнішніми стандартами.

HPFS робить акцент на міжособистісній взаємодії та джерелах тиску (сам, інші, навколишній світ). HPFS є особливо цінною для клінічних досліджень, оскільки Соціально-передписаний перфекціонізм (SPP) є одним із найсильніших провісників психопатології.

16-ти факторний особистісний опитувальник Кеттелла (16 Personality Factor Questionnaire, 16 PF) – це один із найвідоміших і найбільш широко використовуваних стандартизованих інструментів для вимірювання рис особистості. Він був розроблений британсько-американським психологом Реймондом Бернардом Кеттеллом (Raymond Bernard Cattell) у 1940-х роках і базується на його факторно-аналітичній теорії особистості. Основна мета тесту – отримати об'єктивну та повну картину про особистість, вимірявши її за 16 основними, незалежними (ортогональними) факторами першого порядку.

Теоретична основа. Кеттелл вважав, що особистість складається з ієрархії рис. Він використовував факторний аналіз для зведення величезної кількості слів-дескрипторів поведінки (близько 4500), які були знайдені у мові, до мінімальної кількості основних, первинних рис. У результаті він виділив 16 біполярних факторів, які є ядрами особистості.

Структура тесту (16 первинних факторів). Опитувальник 16 PF складається з великої кількості питань (залежно від форми, від 105 до 187), на які пропонується три варіанти відповіді (зазвичай "так", "ні", "важко сказати"). Кожен із 16 факторів є біполярним, тобто має два протилежні полюси (низький бал та високий бал).

Фактори 16 PF

Фактор	Позначення	Низький бал (Лівий полюс)	Високий бал (Правий полюс)
Спілкування	A	Замкнутість, стриманість (Схильність до самотності)	Товариськість, відкритість, теплота (Сердечність)
Інтелект	B	Низька здатність до загальних суджень (Конкретне мислення)	Висока здатність до загальних суджень (Абстрактне мислення)
Емоційна стійкість	C	Емоційна нестійкість, мінливість (Схильність до невротизації)	Емоційна стійкість, зрілість (Спокій)
Поступливість	E	Покірність, м'якість (Залежність)	Домінантність, наполегливість, рішучість (Наступальність)
Експресивність	F	Стриманість, серйозність (Обережність)	Безтурботність, життєрадісність (Імпульсивність)
Нормативність	G	Недотримання норм, опортунізм (Недисциплінованість)	Сумлінність, відповідальність (Усвідомленість)
Сміливість	H	Сором'язливість, боязкість (Загроза)	Сміливість, активність (Соціальна сміливість)
Сензитивність	I	Твердість, реалістичність (Суворість)	Чутливість, м'якість, залежність (Ніжність)
Довірливість	L	Довірливість, поступливість (Співпраця)	Підозрілість, скептицизм (Недовіра)
Практичність	M	Практичність, приземленість (Конвенційність)	Розвинена уява, мрійливість (Абстрактність)
Прямолінійність	N	Прямолінійність, простота (Природність)	Витонченість, дипломатичність (Світськість)
Тривожність	O	Спокій, впевненість (Безтурботність)	Схильність до почуття провини,

			тривога (Невпевненість)
Радикалізм	Q1	Консерватизм, традиційність (Опір змінам)	Радикалізм, експериментаторств о (Відкритість до нового)
Самодостатніст ь	Q2	Залежність від групи, конформізм (Групова орієнтація)	Самодостатність, незалежність (Індивідуалізм)
Самоконтроль	Q3	Низький самоконтроль, імпульсивність (Низька інтегрованість)	Високий самоконтроль, дисциплінованість (Висока інтегрованість)
Напруженість	Q4	Розслабленість, спокій (Флегматичність)	Напруженість, фрустрованість (Збудженість)

Вторинні фактори (фактори другого порядку)

Кеттелл також виявив, що ці 16 первинних факторів можна згрупувати у 5 глобальних (вторинних) факторів, які є ширшими категоріями:

1. Екстраверсія/Інтроверсія: похідна від А, F, Н, Q2 (обернено), Q1.
2. Тривожність/Низька тривожність: похідна від С (обернено), L, О, Q4.
3. Вольова регуляція/Низька вольова регуляція (Самоконтроль): похідна від G, Q3, М (обернено), Q2.
4. Незалежність/Конформізм: похідна від Е, М, Q1, Q2 (обернено).
5. Стриманість/Емоційна чутливість: похідна від А, I, Н, F.

Тест 16 PF має високу надійність та валідність і широко використовується в таких галузях: професійний відбір (рекрутинг), особистісне консультування, клінічна діагностика, наукові дослідження (вивчення структури особистості, її розвитку та впливу на поведінку).

16-ти факторний опитувальник Кеттелла доцільний для вивчення перфекціонізму, оскільки він дозволяє дослідити базові риси особистості, які лежать в основі як адаптивних (здорових), так і дезадаптивних (невротичних) проявів перфекціонізму.

Перфекціонізм, будучи багатовимірним конструктом, формується на перетині кількох первинних факторів особистості. 16 PF допомагає розкрити цей особистісний профіль.

Фрайбурзький особистісний опитувальник (*Freiburg Personality Inventory, FPI*) – це один із найпоширеніших у Європі стандартизованих інструментів, призначених для комплексної діагностики станів та рис особистості, особливо у сфері невротизації, соціальної адаптації та психосоматичних скарг. Опитувальник розроблений німецькими психологами Й. Фареном (J. Fahrenberg), Х. Селґом (H. Selg) та Р. Г. Гампелем (R. G. Hampel) у 1984 році.

Мета FPI – виміряти актуальний емоційний стан, наявність невротичних рис, а також базові екстравертивно-інтровертивні та емоційні установки, які впливають на адаптацію людини. Він широко застосовується у клінічній, консультативній та професійній психології.

Структура та шкали. Опитувальник має кілька форм (FPI-G, FPI-R), але базова структура включає 10 основних шкал та 2 додаткові шкали (залежно від форми). У найбільш часто використовуваній ревізованій формі (FPI-R) опитувальник містить 138 питань.

Таблиця 1.2

Фактори FPI

Шкала	Назва	Що вимірює (високий бал)
Шкала 1	Невротичність	Внутрішнє напруження, емоційна нестійкість, схильність до істеричних реакцій та психосоматичних скарг.
Шкала 2	Спонтанна агресивність	Схильність до імпульсивних, неконтрольованих агресивних проявів, дратівливість, запальність.
Шкала 3	Депресивність	Зниження настрою, песимізм, відчуття безнадії та пригніченості, незадоволеність життям.
Шкала 4	Збудливість	Надмірна тривожність, неспокій, відчуття загрози, фобічні прояви.

Шкала 5	Соціальна замкнутість	Схильність до самотності, інтроверсія, низька потреба у спілкуванні, відчуження від соціальних контактів.
Шкала 6	Врівноваженість	Здатність до самоконтролю, емоційна стабільність та стійкість до стресу (шкала вимірюється у зворотному напрямку).
Шкала 7	Реактивна агресивність	Схильність до агресивної поведінки як реакція на зовнішні подразники, конфліктність у стосунках.
Шкала 8	Відкритість	Готовність до нових вражень, експериментування, толерантність до двозначності.
Шкала 9	Екстраверсія	Спрямованість на зовнішній світ, активність, товарииськість, життєрадісність.
Шкала 10	Емоційна лабільність	Здатність до швидкої зміни настрою, емоційна нестійкість, чутливість.

Додаткові шкали (вторинні фактори)

1. Шкала 11: Маскулінність-Фемінність.
2. Шкала 12: Здоров'я/Фізичні скарги (Psychosomatic Complaints): Вимірює наявність соматичних симптомів, які можуть бути пов'язані з психічним станом (наприклад, головний біль, проблеми зі сном).

Ключові Особливості FPI

- Комплексність: оцінює не лише базові риси (екстраверсія/інтроверсія), а й динамічні стани (тривожність, депресивність), що дає уявлення про актуальний рівень адаптації.
- Орієнтація на невроз: FPI є особливо чутливим до діагностики початкових стадій невротичних розладів та психосоматичних проблем.
- Факторна валідність: шкали побудовані на основі факторного аналізу, що забезпечує їхню відносну незалежність.

FPI доцільний для вивчення перфекціонізму, оскільки, хоча він і не містить прямої шкали "Перфекціонізм", але охоплює низку базових особистісних рис і станів, які є ключовими компонентами та наслідками дезадаптивного (невротичного) перфекціонізму. FPI дозволяє оцінити емоційний, соціальний та невротичний фон, на якому розвивається перфекціонізм.

Тест Психологічного благополуччя Ріфф (*Psychological Well-Being Scales, PWBS*) – це один із найбільш впливових і теоретично обґрунтованих інструментів для вимірювання позитивного функціонування особистості та її життєвої самореалізації. Він був розроблений американським психологом Керол Ріфф (Carol Ryff) на основі інтеграції філософських ідей (Аристотель) та психологічних концепцій (Еріксон, Маслоу, Юнг).

На відміну від гедоністичного підходу (фокус на задоволенні та щасті), модель Ріфф є евдемонічною – вона фокусується на повноцінному, змістовному житті та розвитку особистісного потенціалу.

Тест вимірює психологічне благополуччя за шістьма незалежними, теоретично обґрунтованими вимірами (шкалами). Оригінальна версія включала 20, 14 або 9 пунктів на кожную шкалу; найпоширеніша сучасна версія має 84 пункти.

Таблиця 1.3

Шкали Психологічного благополуччя (PWBS)

№	Вимір (Шкала)	Опис (високий бал)
1	Самоприйняття	Позитивне ставлення до себе, прийняття своїх минулих рішень, як хороших, так і поганих, усвідомлення та прийняття власних недоліків. Це центральний аспект благополуччя.
2	Позитивні стосунки з іншими	Здатність до теплих, довірливих та задовільних міжособистісних зв'язків. Демонстрація емпатії, любові та розуміння компромісів.
3	Автономія	Самостійність, незалежність та внутрішня регуляція поведінки. Здатність протистояти соціальному тиску та оцінювати себе за власними внутрішніми стандартами.
4	Управління середовищем	Компетентність у використанні можливостей зовнішнього середовища. Здатність організовувати діяльність, контролювати зовнішні події та ефективно вирішувати повсякденні проблеми.
5	Мета в житті	Наявність цілей, сенсу та спрямованості в житті. Відчуття, що життя має значення, незалежно від минулих подій.
6	Особистісний ріст	Відчуття постійного розвитку, самовдосконалення, розширення кругозору та реалізації власного потенціалу. Відкритість до нового досвіду.

- Диференціація: тест Ріфф дозволяє диференціювати, у яких саме сферах людина відчувається благополучно (наприклад, має мету в житті, але відчуває проблеми у стосунках).
- Терапевтичне застосування: оцінка за шкалами Ріфф є важливою для психотерапії, оскільки дозволяє визначити мішені для втручання, спрямованого на зміцнення конкретних вимірів евдемонічного благополуччя.
- Науковий стандарт: модель Ріфф є одним із золотих стандартів у позитивній психології для емпіричного вивчення повноцінного функціонування особистості.

Тест психологічного благополуччя Ріфф (PWBS) доцільно використовувати для вивчення перфекціонізму, оскільки він дозволяє диференціювати його адаптивні та дезадаптивні форми, оцінюючи наслідки перфекціоністських установок для евдемонічного функціонування особистості. PWBS вимірює якість життя та самореалізацію, які є головними мішенями, що страждають від невротичного перфекціонізму.

РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ВІДМІННОСТЕЙ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ ОСОБИСТОСТІ

2.1. Аналіз результатів дослідження індивідуальних відмінностей перфекціонізму особистості

Для діагностики перфекціонізму в цьому дослідженні застосовано Багатовимірну шкалу перфекціонізму Х'юїтта та Флетта (*Hewitt-Flett Multidimensional Perfectionism Scale, HPFS*).

Нижче представлено розподіл респондентів відповідно рівня схильності до перфекціонізму. Згідно із отриманими даними 64% досліджуваних виявили високий загальний рівень перфекціонізму. Це вказує, що значний відсоток осіб у вибірці мають високі стандарти діяльності і життя в цілому та орієнтуються на досягнення найкращих результатів. Дослідження також показало, що 25% респондентів мають середній загальний рівень перфекціонізму. Це група осіб, котрі допускають певну гнучкість у стандартах якості діяльності та життя в цілому. Також було виявлено, що 11% респондентів мають низький рівень перфекціонізму. Ця група осіб характеризується менш суворими стандартами та більшою гнучкістю щодо вимог до себе і до інших (Рис. 2.1.).

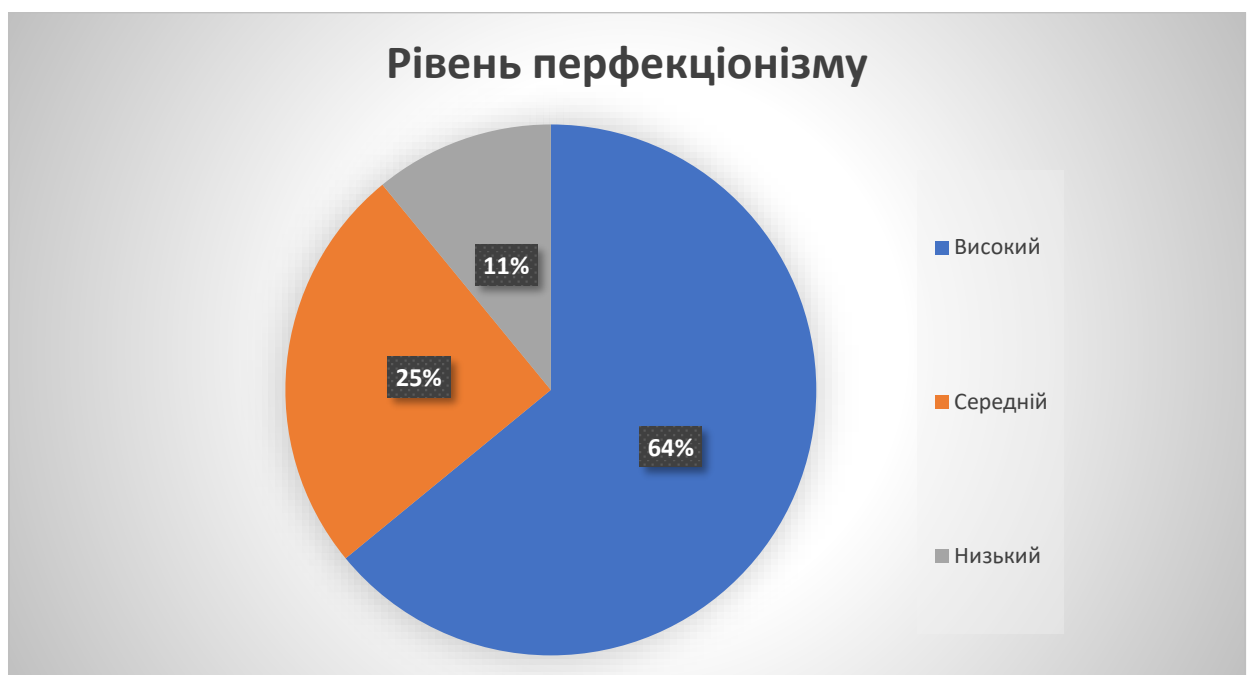

Рис. 2.1. Розподіл досліджуваних за рівнем перфекціонізму.

Багатовимірною шкалою перфекціонізму Хьюїтта та Флетта (HPFS) виділяють три основні його типи: орієнтований на себе (SOP) – адаптивний; орієнтований на інших (OOP) – дезадаптивний/міжособистісний; соціально приписаний (SPP) – дезадаптивний перфекціонізм.

Диференційовані результати методики у відсотках представлені нижче.

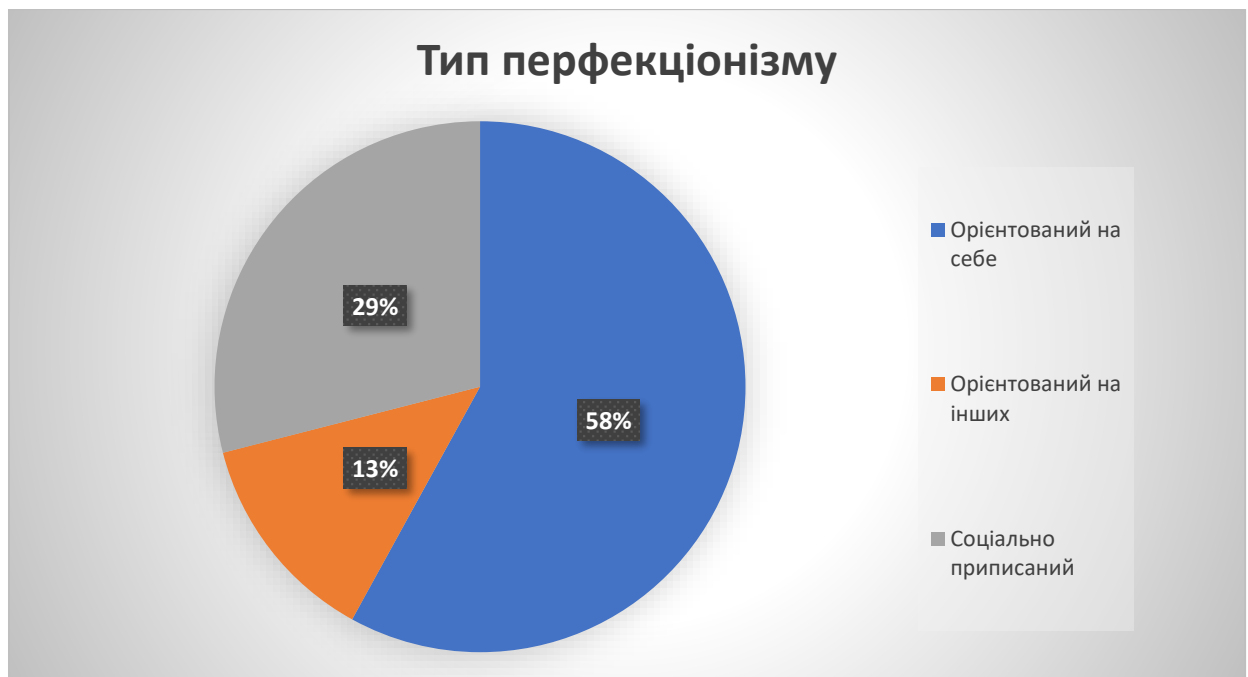

Рис. 2.2. Розподіл досліджуваних за типом перфекціонізму.

Відповідно діагностичного аналізу вибірки респондентів встановлено, що: приблизно 58% досліджуваних мають підвищений рівень перфекціонізму, орієнтованого на себе (адаптивний); 13% – орієнтованого на інших (дезадаптивний/міжособистісний); 29% – соціально приписаного перфекціонізму (дезадаптивний).

Аналіз корелятив між адаптивним перфекціонізмом (SOP) та 16-факторним особистісним опитувальником Кеттелла (16 PF)

Проведено кореляційний аналіз Пірсона для визначення сили та напрямку зв'язку між трьома шкалами перфекціонізму та 16 основними факторами особистості за Кеттеллом (n=60).

Таблиця 2.1.

Кореляти між адаптивним перфекціонізмом (SOP) та факторами 16 PF

Фактор 16 PF	Опис фактора	Зв'язок	Обґрунтування
G	Сумлінність (Сильне Супер-Его)	Високий позитивний ($r=.59, p<.01$)	SOP передбачає високу самоорганізацію, відповідальність та дотримання норм.
Q3	Самоконтроль (Висока інтеграція)	Високий позитивний ($r=.55, p<.01$)	Здатність контролювати власну поведінку та ефективно керувати зусиллями для досягнення цілей.
C	Емоційна Стабільність (Сила Его)	Позитивний ($r=.33, p<.05$)	Адаптивний тип краще справляється зі стресом і має сильнішу Его-функцію, ніж дезадаптивний.
M	Практичність (Орієнтація на деталі)	Позитивний ($r=.28, p<.05$)	Увага до деталей і сфокусованість на конкретних завданнях.

Таблиця 2.2

***Кореляти між дезадаптивним перфекціонізмом (ООР)
та факторами 16 PF***

Фактор 16 PF	Опис фактора	Зв'язок	Обґрунтування
E	Домінантність (Напористість)	Позитивний ($r=.44, p<.01$)	ООР передбачає прагнення контролювати та критикувати інших, щоб відповідати власним стандартам.
I	Чутливість (Твердість)	Негативний ($r=-.36, p<.05$)	Орієнтація на ідеали та високі очікування від інших часто супроводжується низькою толерантністю та жорсткістю у судженнях.
Q1	Радикалізм (Експериментування)	Негативний ($r=-.27, p<.05$)	Висока критика та жорсткі стандарти рідко толерують нові, неперевірені ідеї або поведінку.

Таблиця 2.3

***Кореляти між соціально приписаним перфекціонізмом (SPP)
та факторами 16 PF***

Фактор 16 PF	Опис фактора	Зв'язок	Обґрунтування
O	Схильність до тривоги (Невпевненість, провина)	Сильний позитивний ($r=.75$, $p<.001$)	SPP відображає постійне занепокоєння через оцінку та страх помилок, що є основою тривожності.
Q4	Напруженість (Фрустрація, збудливість)	Високий позитивний ($r=.58$, $p<.001$)	Хронічне відчуття зовнішнього тиску та нездатність відповідати йому призводять до внутрішнього напруження.
C	Емоційна Стабільність (Сила Его)	Негативний ($r=-.33$, $p<.01$)	Дезадаптивний перфекціонізм асоціюється з низькою стійкістю до стресу та вразливістю.
A	Сердечність (Стриманість)	Негативний ($r=-.26$, $p<.05$)	Соціально приписаний тип часто відчуває себе ізольованим або не має глибоких довірчих зв'язків.

Це дослідження демонструє, що перфекціонізм не є уніфікованою рисою. Індивідуальні відмінності чітко корелюють із фундаментальними рисами особистості за Кеттеллом:

- Орієнтований на себе, адаптивний перфекціонізм (SOP): зв'язок із Сумлінністю (G) та Самоконтролем (Q3) підтверджує його як конструктивний, орієнтований на виконання та високі досягнення.
- Соціально приписаний, дезадаптивний перфекціонізм (SPP): сильний зв'язок із Тривогою (O) та Напруженістю (Q4) підкреслює його патогенний характер, що веде до внутрішнього страждання, а не до зовнішнього успіху.
- Орієнтований на інших перфекціонізм (OOP): кореляція з Домінантністю (E) підтверджує, що цей тип перфекціонізму є міжособистісним механізмом контролю і, ймовірно, маніпуляцій.

Розуміння цих взаємозв'язків є критично важливим для клінічної практики, оскільки терапевтичні втручання (наприклад, у рамках КПТ) мають бути диференційовані: при SOP робота спрямовується на профілактику

вигорання, тоді як при SPP – на когнітивну реструктуризацію катастрофізації та зниження емоційної реактивності (фактори О і Q4).

Аналіз корелятивів за Фрайбурзьким Багатовимірним Особистостісним Опитувальником (FPI)

Продовжуючи логіку попередньої частини дослідження, здійснено кореляційний аналіз, що оцінює взаємозв'язок між трьома вимірами перфекціонізму (за шкалою Хьюїтта та Флетта) та факторами особистості за FPI на вибірці 60 респондентів. Це дозволило пов'язати адаптивні та дезадаптивні профілі перфекціонізму з ключовими психопатологічними схильностями та невротичними рисами, які вимірює FPI.

Таблиця 2.4

Коефіцієнти кореляцій між шкалами перфекціонізму та факторами FPI

Шкала	Опис Фактора	SOP (На себе)	OOP (На інших)	SPP (Соц. приписаний)	Інтерпретація
F1	Нервозність	Негативний ($r = -.20$, $p < .05$)	Позитивний ($r = .35$, $p < .01$)	Сильний позитивний ($r = .60$, $p < .001$)	SPP – ядро дезадаптивного перфекціонізму, тісно пов'язане з внутрішньою тривогою, напруженістю та невротизацією. SOP, навпаки, може бути захисним фактором.
F2	Спонукання	Позитивний ($r = .40$, $p < .01$)	Незначний	Незначний	Відображає мотиваційну складову SOP: прагнення до активності та діяльності.
F3	Агресивність	Негативний ($r = -.15$)	Високий позитивний ($r = .50$, $p < .001$)	Позитивний ($r = .25$, $p < .05$)	OOP – вимагання високих стандартів від інших, що проявляється у формі критичності, домінування та міжособистісної агресії.
F4	Депресивність	Незначний	Позитивний ($r = .30$, $p < .05$)	Сильний позитивний ($r = .70$, $p < .001$)	SPP є провідним когнітивним предиктором депресивних станів, оскільки хронічне

					відчуття невідповідності призводить до безпорадності та зниження самооцінки.
F5	Екстраверсія	Позитивний ($r=.20$, $p<.05$)	Позитивний ($r=.30$, $p<.05$)	Негативний ($r=-.30$, $p<.05$)	SPP часто веде до соціального гальмування та уникнення (через страх осуду), знижуючи екстраверсію.
F7	Емоційна Лабільність	Незначний	Позитивний ($r=.30$, $p<.05$)	Високий позитивний ($r=.45$, $p<.01$)	SPP пов'язаний з нестійкістю настрою, високою реактивністю на помилки та фрустрацією.

Аналіз кореляційних зв'язків між перфекціонізмом та FPI чітко підтверджує дводименсійну (адаптивну/дезадаптивну) модель перфекціонізму:

1. Деадаптивний вектор (SPP). Соціально приписаний перфекціонізм демонструє сильні кореляції з усіма основними показниками психологічного неблагополуччя, які вимірює FPI: Нервозність (F1), Депресивність (F4) та Емоційна Лабільність (F7). Це свідчить про те, що перфекціонізм, який базується на зовнішньому тиску та страху осуду, є глибоко невротичним конструктом і потужним фактором ризику для психічних розладів. Негативна кореляція з Екстраверсією (F5) підтверджує соціальне відсторонення.
2. Міжособистісний вектор (OOP). Орієнтований на інших перфекціонізм має сильний зв'язок з Агресивністю (F3), що доводить, що його функція є не так самовдосконаленням, як міжособистісним контролем та домінуванням, де критика використовується для встановлення власних нереалістичних стандартів.
3. Адаптивний вектор (SOP). Орієнтований на себе перфекціонізм корелює з Спонуванням (F2) та має негативний зв'язок із Нервозністю (F1). Це підтверджує, що цей тип є формою здорового прагнення до досягнень, що виступає як мотиватор, а не джерело тривоги.

Результати цього дослідження мають високу практичну значущість для КПТ та Схема-терапії, оскільки дозволяють точно визначити тип перфекціонізму клієнта і відповідно сфокусувати терапевтичні втручання: при SPP фокус має бути на зменшенні емоційної реактивності та корекції схеми Дефективності/Сорому, тоді як при OOP – на роботі з Домінантністю та критичністю у стосунках.

Аналіз корелятив за Шкалою Психологічного благополуччя К. Ріфф).

Продовжуючи кореляційні дослідження (за Пірсоном), ми сфокусуємося на критично важливому аспекті перфекціонізму: його взаємозв'язку з Психологічним благополуччям (ПБ). Це дослідження прямо пов'язує багатовимірні профілі перфекціонізму (HPFS) із основними компонентами ПБ (за моделлю К. Ріфф), що має високу клінічну та теоретичну значущість.

Таблиця 2.5

Коефіцієнти кореляцій між шкалами перфекціонізму та ПБ

Компонент ПБ	SOP (Орієнтований на себе)	OOP (Орієнтований на інших)	SPP (Соціально приписаний)
ПБ1: Автономія	Позитивний ($r=.35, p<.01$)	Негативний ($r=-.20, p<.05$)	Негативний ($r=-.40, p<.01$)
ПБ2: Керування середовищем	Сильний позитивний ($r=.55, p<.001$)	Незначний	Негативний ($r=-.50, p<.001$)
ПБ3: Особистісне зростання	Позитивний ($r=.40, p<.01$)	Незначний	Сильний негативний ($r=-.55, p<.001$)
ПБ4: Позитивні стосунки	Незначний	Сильний негативний ($r=-.60, p<.001$)	Негативний ($r=-.35, p<.01$)
ПБ5: Цілі в житті	Сильний позитивний ($r=.60, p<.001$)	Незначний	Негативний ($r=-.45, p<.01$)
ПБ6: Самоприйняття	Позитивний ($r=.30, p<.05$)	Сильний негативний ($r=-.50, p<.001$)	Сильний негативний ($r=-.70, p<.001$)

Висновки та клінічна значущість

Це дослідження демонструє, що тип перфекціонізму є визначальним фактором для психологічного благополуччя, підтверджуючи, що перфекціонізм може бути як адаптивним ресурсом, так і дезадаптивним тягарем.

1. Адаптивний профіль (SOP) – високе Психологічне благополуччя:

- Орієнтований на себе перфекціонізм (SOP) демонструє сильні позитивні кореляції з більшістю компонентів ПБ, особливо з Керуванням середовищем (ПБ2) та Цілями в житті (ПБ5). Це підтверджує, що внутрішньо мотивоване прагнення до досконалості функціонує як конструктивний драйвер досягнень, що підвищує відчуття компетентності та осмисленості життя.

2. Дезадаптивний профіль (SPP) – низьке Психологічне благополуччя:

- Соціально приписаний перфекціонізм (SPP) є найбільш руйнівним типом, демонструючи сильні негативні кореляції з усіма компонентами ПБ. Найбільш виражені негативні зв'язки з Самоприйняттям (ПБ6) та Особистісним зростанням (ПБ3). Це вказує на те, що постійний страх невідповідності зовнішнім стандартам веде до хронічного самозасудження, нездатності насолоджуватися поточним моментом і блокує відкритість новому досвіду, необхідну для зростання.

3. Міжособистісний профіль (OOP) – Порушення стосунків:

- Орієнтований на інших перфекціонізм (OOP) має найбільш виражену негативну кореляцію з Позитивними стосунками (ПБ4). Це логічно, оскільки встановлення нереалістично високих стандартів для інших та їхня постійна критика неминуче руйнують довіру та теплоту у міжособистісних зв'язках.

Ці результати підтверджують, що терапевтичні втручання (зокрема КПТ та Схема-терапія) мають бути спрямовані не на повне усунення перфекціонізму (оскільки SOP є адаптивним), а на трансформацію Соціально приписаного перфекціонізму (SPP) у Орієнтований на себе перфекціонізм

(SOP). Це досягається через когнітивну реструктуризацію зовнішніх вимог на внутрішні, реалістичні цілі та розвиток самоспівчуття для підвищення Самоприйняття (ПБ6).

Проведені три кореляційні дослідження, що охоплюють зв'язок перфекціонізму з Факторами особистості за Кеттеллом (16 PF), Фрайбурзьким особистісним опитувальником (FPI) та Психологічним благополуччям (ПБ) за Ріфф, дозволяють зробити низку загальних висновків щодо індивідуальних відмінностей цього конструкту:

1. Найважливіший висновок полягає в тому, що перфекціонізм не є унітарним, а виступає як дві якісно різні сили в особистості:

- Адаптивний перфекціонізм (Орієнтований на себе, SOP): Це конструктивний, досяжницький, але здоровий мотиватор. Він позитивно корелює з Сумлінністю (16 PF, G), Самоконтролем (16 PF, Q3) та Керуванням середовищем (ПБ2), підтверджуючи, що ці високі стандарти є джерелом компетентності, організованості та життєвих цілей. SOP пов'язаний із вищим ПБ і виступає як захисний фактор проти невротизації.

- Деадаптивний перфекціонізм (Соціально приписаний, SPP): Це патогенний, невротичний конструкт, що ґрунтується на страху зовнішнього осуду. Він є потужним предиктором психологічного неблагополуччя. SPP сильно корелює з Нервозністю (FPI, F1), Депресивністю (FPI, F4) та хронічним Самозасудженням (низьке Самоприйняття, ПБ6). Це "токсичний" перфекціонізм, який веде до внутрішнього страждання та соціального гальмування (негативний зв'язок з Екстраверсією FPI).

2. Орієнтований на інших перфекціонізм (ООР) формує окремий, міжособистісно деструктивний профіль, що несе ризики для оточуючих:

- Він сильно корелює з Домінантністю (16 PF, E) та Агресивністю (FPI, F3).
- Він є найбільш руйнівним для Позитивних стосунків (ПБ4).

Це підтверджує, що ООР – це механізм, який використовує завищені стандарти як інструмент контролю, критики та влади над іншими, а не як прагнення до особистого вдосконалення.

3. Результати досліджень визначають чіткі цілі для психотерапевтичного втручання:

1. Основна мішень (SPP). При роботі з дезадаптивним перфекціонізмом необхідно сфокусуватися на зниженні Тривоги (16 PF, O; FPI, F1) та підвищенні Самоприйняття (ПБ6). Це вимагає когнітивної реструктуризації катастрофічних прогнозів та роботи зі схемою Дефективності/Сорому (у Схема-терапії).
2. Заохочення адаптації (SOP). Терапія повинна підтримувати Орієнтований на себе компонент, відокремлюючи його від страху. Мета – трансформувати SPP у здорову форму SOP, використовуючи його як джерело енергії для досягнення Цілей в житті (ПБ5), а не для уникнення критики.

Таким чином, індивідуальні відмінності перфекціонізму є критичним фактором, що пояснює, чому прагнення до досконалості одних людей робить щасливими та успішними, а інших – емоційно виснаженими та невротичними.

2.2. Методи корекції різних типів перфекціонізму

Продовжуючи висновки про багатовимірність перфекціонізму, в Когнітивно-Поведінковій Терапії (КПТ) та її розширеннях (наприклад, Схема-терапії та АСТ) треба застосовувати диференційовані стратегії для роботи з кожним типом.

Напрямки роботи з перфекціонізмом у КПТ:

1. Дезадаптивний перфекціонізм (Соціально приписаний, SPP)

Цей тип є основною клінічною мішенню, оскільки він корелює з Нервозністю, Депресивністю та низьким Самоприйняттям. Робота спрямована на зниження страху осуду та корекцію глибинних переконань.

Таблиця 2.6

Корекція Соціально приписаного перфекціонізму

Напрямок роботи	Техніки КПТ та АСТ	Психологічні рекомендації
Корекція когніцій (Страх помилки)	Ведення щоденника думок з акцентом на Катастрофізацію та Дихотомічне мислення ("Все або нічого"). Метод "Падаюча стріла" для виявлення глибинної схеми "Я недостатньо хороший".	Раціоналізація помилок: переосмислення помилок як інформації для навчання, а не як доказу власної нікчемності.
Поведінкові експерименти	"Навмисна недосконалість" (Deliberate Imperfection): клієнт свідомо виконує незначні завдання на 80% (наприклад, подає неідеально оформлений звіт) для перевірки когніції "Це буде катастрофа".	Принцип "Достатньо добре" (Good Enough): встановлення реалістичних, а не ідеальних, стандартів, що відповідають контексту та пріоритетам.
Розвиток стійкості	Експозиція до самокритики: використання технік АСТ – когнітивна дефузія. Клієнт вчиться спостерігати самокритичні думки, не зливаючись із ними ("Я помічаю думку, що я не впораюсь").	Самоспівчуття (Self-Compassion): практика доброти до себе у моменти невдачі, як до друга.

2. Орієнтований на себе перфекціонізм (SOP)

Цей тип є адаптивним, але може призводити до вигорання через надмірну інтенсивність. Робота спрямована на підтримання балансу та гнучкості.

Таблиця 2.7

Корекція перфекціонізму, орієнтованого на себе

Напрямок роботи	Техніки КПТ та АСТ	Психологічні рекомендації
Тайм-менеджмент та пріоритетизація	Аналіз витрат/вигод від постійної роботи понад норму. Техніка "Матриця Ейзенхауера" (термінове/важливе) для уникнення зациклення на несуттєвих деталях.	Встановлення лімітів: визначення чітких часових меж для кожного завдання, щоб запобігти безкінечному поліпшенню.
Подолання вигорання	Поведінкова активація (Відновлення): планування непов'язаних із досягненнями приємних активностей для відновлення ресурсів.	Регулярний відпочинок: визнання відновлення як частини продуктивності, а не як її ворога.
Гнучкість	Корекція когніції "Якщо я не досягаю 100%, я невдаха": введення шкали оцінки результатів від 0 до 100 для визнання часткового успіху.	Цінність процесу: фокусування на задоволенні від процесу, а не лише від кінцевого результату.

3. Орієнтований на інших перфекціонізм (ООР)

Цей тип пов'язаний з Домінантністю та Агресивністю, що руйнує Позитивні стосунки. Робота спрямована на розвиток емпатії та зниження потреби в контролі.

Таблиця 2.8

Корекція перфекціонізму, орієнтованого на інших

Напрямок роботи	Техніки КПТ	Психологічні рекомендації
Міжособистісні навички	Рольова гра: відпрацювання ситуацій, де клієнт має делегувати повноваження або прийняти чужу роботу, навіть якщо вона не ідеальна, без критики.	Активне слухання: практика слухати, щоб зрозуміти, а не щоб знайти помилки або дати критичну пораду.
Корекція когніцій (Контроль)	Виявлення автоматичних думок типу "Тільки я можу це зробити правильно" або "Вони повинні докладати більше зусиль". Експеримент у Поведінці: Свідоме відмовляння від контролю над невеликим завданням, щоб перевірити, чи дійсно це призведе до катастрофи.	Розвиток толерантності: усвідомлення, що інші мають право на власні стандарти та помилки.
Емпатія та стосунки	Перспектива іншого: Вправа, де клієнт має детально описати почуття людини, яку він критикує.	Безумовне прийняття: оцінка стосунків за критерієм близькості та тепла, а не досконалості виконання.

Успішна КПТ-корекція перфекціонізму вимагає не усунення високих стандартів, а їхньої реконфігурації: перетворення зовнішнього тиску та страху на внутрішню, гнучку мотивацію.

Терапевтичний підхід до роботи з дезадаптивним перфекціонізмом відображає загальну еволюцію когнітивно-поведінкової парадигми, трансформуючись від суто зміни змісту думки до зміни ставлення до думки.

Класична Когнітивно-Поведінкова Терапія (КПТ)

Класична КПТ, заснована на моделі Аарона Бека, розглядала дезадаптивний перфекціонізм як продукт когнітивних спотворень (наприклад, дихотомічне мислення "все або нічого", катастрофізація невдачі) та дисфункціональних переконань ("Моя цінність залежить від моєї ідеальної роботи").

- Основна мета: Когнітивна реструктуризація – пряме оспорювання та заміна ірраціональних перфекціоністських думок на більш збалансовані та реалістичні.
- Ключові техніки: Поведінкові експерименти ("Навмисна недосконалість") для емпіричного спростування катастрофічних прогнозів та аналіз витрат/вигод від встановлення нереалістичних стандартів [11].
- Обмеження: хоча ефективна, класична КПТ інколи не повністю усувала глибинний страх осуду та потребу в контролі, залишаючи клієнта сприйнятливим до рецидивів.

Терапії третьої хвилі, зокрема Терапія Прийняття та Відповідальності (АСТ) та Схема-терапія, запропонували глибинне розширення, сфокусувавши роботу не на зміні думки, а на зміні функції думки та емоційної регуляції.

- Терапія прийняття та відповідальності (АСТ):
 - Принцип: якщо перфекціоністські думки не можна повністю усунути, їх можна знешкодити.
 - Ключові техніки: Когнітивна дефузія – відділення від думки, щоб вона перестала бути наказом чи фактом ("Я помічаю, що мій перфекціоністський розум говорить мені, що це недостатньо добре"). Це знижує боротьбу з внутрішнім критиком. Також

використовується прихильність до цінностей, де клієнт вчиться діяти відповідно до своїх глибинних цінностей (наприклад, зв'язок, творчість), *навіть* відчуваючи тривогу або не досягаючи ідеального результату [12].

- Схема-Терапія (СТ):
 - Принцип: перфекціонізм є копінговою стратегією для компенсації глибинних дитячих схем, найчастіше Схеми дефективності/сорому або Схеми нереалістичних стандартів/Надмірної критичності.
 - Ключові техніки: Обмежений репарентинг – терапевт надає клієнту те, чого йому бракувало в дитинстві (безумовне прийняття та валідація), щоб нейтралізувати схему. Робота з режимами – ідентифікація "Караючого критика" (джерело дезадаптивного перфекціонізму) та його послаблення, а також посилення режиму "Здоровий дорослий", який встановлює реалістичні стандарти [13].

Таким чином, еволюція терапевтичного підходу до перфекціонізму відображає перехід від фокусу на поведінці (чи є робота ідеальною) до глибинного фокусу на ідентичності та ставленні до себе (чи гідний я любові, навіть якщо я не ідеальний). Це дозволяє досягти не лише зниження симптомів, а й фундаментальної зміни у способі функціонування особистості.

ВИСНОВКИ

1. Узагальнено та систематизовано сучасні багатовимірні моделі перфекціонізму. Встановлено, що перфекціонізм визначається як прагнення суб'єкта до досконалості, встановлення надмірно високих особистих стандартів та необхідність доводити результати будь-якої своєї діяльності до відповідності найвищим еталонам, що супроводжується потребою в досконалості продуктів своєї діяльності.

2. Розроблено програму емпіричного дослідження особливостей індивідуальних відмінностей перфекціонізму особистості. Застосовано такі психодіагностичні методики: Багатовимірна шкала перфекціонізму Х'юїтта та Флетта; 16-ти факторний особистісний опитувальник Кеттелла; Фрайбурзький особистісний опитувальник; Опитувальник "Шкала психологічного благополуччя" К.Ріфф. Здійснено кореляційний аналіз Пірсона із застосуванням програми SPSS-21 та Excel. Емпіричне дослідження проводилося шляхом інтернет-опитування у Google Forms. Вибірку склали 60 осіб з 17 до 40 років різної статі (28 чоловіків, 32 жінки).

3. Виявлено статистично значущі взаємозв'язки між різними вимірами перфекціонізму та широким спектром рис особистості. Проведені кореляційні дослідження дозволяють зробити низку загальних висновків щодо індивідуальних відмінностей цього конструкту. Встановлено, що перфекціонізм не є унітарним, а виступає як дві якісно різні сили в особистості. *Адаптивний перфекціонізм (Орієнтований на себе, SOP)* – це конструктивний, досяжницький, але здоровий мотиватор. Він позитивно корелює з Сумлінністю (16 PF, G), Самоконтролем (16 PF, Q3) та Керуванням середовищем (ПБ2), підтверджуючи, що ці високі стандарти є джерелом компетентності, організованості та життєвих цілей. SOP пов'язаний із вищим рівнем Психологічного благополуччя ПБ і виступає як захисний фактор проти невротизації. *Деадаптивний перфекціонізм (Соціально приписаний, SPP)* – це патогенний, невротичний конструкт, що ґрунтується на страху зовнішнього осуду. Він є потужним предиктором психологічного неблагополуччя. SPP

сильно корелює з Нервозністю (FPI, F1), Депресивністю (FPI, F4) та хронічним Самозасудженням (низьке Самоприйняття, ПБ6). Це "токсичний" перфекціонізм, який веде до внутрішнього страждання та соціальної відчуженості (негативний зв'язок з Екстраверсією FPI). *Орієнтований на інших перфекціонізм (ООР)* формує окремий, міжособистісно деструктивний профіль, що несе ризики для оточуючих: він сильно корелює з Домінантністю (16 PF, E) та Агресивністю (FPI, F3) та є найбільш руйнівним для Позитивних стосунків (ПБ4). Це підтверджує, що ООР – це механізм, який використовує завищені стандарти як інструмент контролю, критики та влади над іншими, а не як прагнення до особистого вдосконалення.

4. За результатами дослідження визначено чіткі цілі для психотерапевтичного втручання. Основною мішенню є Соціально приписаний перфекціонізм (SPP). При роботі з дезадаптивним перфекціонізмом необхідно сфокусуватися на зниженні Тривоги (16 PF, O; FPI, F1) та підвищенні Самоприйняття (ПБ6). Це вимагає когнітивної реструктуризації катастрофічних прогнозів та роботи зі схемою Дефективності/Сорому (у Схематерапії). Орієнтований на себе перфекціонізм (SOP) потребує заохочення адаптації. Терапія повинна підтримувати Орієнтований на себе компонент, відокремлюючи його від страху критики. Загальна мета – трансформувати Соціально приписаний перфекціонізм SPP у здорову форму Орієнтованого на себе перфекціонізму SOP, використовуючи його як джерело енергії для досягнення Цілей в житті (ПБ5), а не для уникнення критики. Таким чином, індивідуальні відмінності перфекціонізму є критичним фактором, що пояснює, чому прагнення до досконалості одних людей робить щасливими та успішними, а інших – емоційно виснаженими та невротичними.

5. Розроблено диференційовані психокорекційні рекомендації відповідно індивідуальних проявів перфекціонізму. *Дезадаптивний перфекціонізм (Соціально приписаний, SPP)* є основною клінічною мішенню, оскільки він корелює з Нервозністю, Депресивністю та низьким Самоприйняттям. Робота спрямована на зниження страху осуду та корекцію

глибинних переконань. Рекомендовано: а) раціоналізація помилок: переосмислення помилок як інформації для навчання, а не як доказу власної нікчемності; б) принцип "Достатньо добре": встановлення реалістичних, а не ідеальних, стандартів, що відповідають контексту та пріоритетам; в) самоспівчуття: практика доброти до себе у моменти невдачі, як до друга.

Орієнтований на себе перфекціонізм (SOP) є адаптивним, але може призводити до вигорання через надмірну інтенсивність. Робота спрямована на підтримання балансу та гнучкості. Рекомендовано: а) встановлення лімітів: визначення чітких часових меж для кожного завдання, щоб запобігти безкінечному поліпшенню; б) регулярний відпочинок: визнання відновлення як частини продуктивності, а не як її ворога; в) цінність процесу: фокусування на задоволенні від процесу, а не лише від кінцевого результату.

Орієнтований на інших перфекціонізм (OOP) пов'язаний з Домінантністю та Агресивністю, що руйнує Позитивні стосунки. Робота спрямована на розвиток емпатії та зниження потреби в контролі. Рекомендовано: а) активне слухання: практика слухати, щоб зрозуміти, а не щоб знайти помилки або дати критичну пораду; б) розвиток толерантності: усвідомлення, що інші мають право на власні стандарти та помилки; в) безумовне прийняття: оцінка стосунків за критерієм близькості та тепла, а не досконалості виконання. Успішна корекція перфекціонізму вимагає не усунення високих стандартів, а перетворення зовнішнього тиску та страху на внутрішню, гнучку мотивацію.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Beck A. T., Emery G., & Greenberg R. L. (1985). *Anxiety disorders and phobias: A cognitive perspective*. Basic Books.
2. Bieling P. J., Israeli A., & Antony M. M. (2004). Is perfectionism a risk factor for anxiety disorders? *Clinical Psychology: Science and Practice*, 11(1), 57–66.
3. Blatt S. J. (1995). The destructiveness of perfectionism: Implications for the treatment of depression. *American Psychologist*, 50(12), 1003–1020.
4. Blatt S. J. (1995). The destructiveness of perfectionism: The search for unconditional self-acceptance. *American Psychologist*, 50(4), p. 239–240.
5. Burns D. D. (1980). The perfectionist's script for self-defeat. *Psychology Today*, 14(6), p. 34–52.
6. Castro J., Tchanturia K., & Breen G. (2020). Perfectionism in eating disorders: A systematic review and meta-analysis. *European Eating Disorders Review*, 28(3), 295–313.
7. Curran T., & Hill A. P. (2019). Perfectionism is increasing over time: A meta-analysis of three decades of research. *Psychological Bulletin*, 145(4), 410–429.
8. Dunkley D. M., Blankstein K. R., & Flett G. L. (2003). Self-critical perfectionism, and daily psychological distress: The mediating role of cognitive emotion regulation. *Journal of Counseling Psychology*, 50(1), 106–118.
9. Egan S. J., Wade T. D., & Shafran R. (2011). Perfectionism as a transdiagnostic process: A clinical review. *Clinical Psychology Review*, 31(2), 203–212.
10. Enns M. W., & Cox B. J. (2002). The nature and assessment of perfectionism: A critical analysis and proposed model. *Clinical Psychology Review*, 22(1), 77–100.
11. Enns M. W., Cox B. J., Sareen, J., & Freeman, S. E. (2001). Adaptive and maladaptive aspects of perfectionism in major depression. *American Journal of Psychiatry*, 158(11), 1859–1864.
12. Flett G. L., & Hewitt P. L. (2002). *Perfectionism: Theory, research, and treatment*. American Psychological Association.

13. Flett G. L., & Hewitt P. L. (2005). The revised almost perfect scale: A look at the items and some correlates in clinical and nonclinical samples. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 23(1), p. 3–20.
14. Flett G. L., Hewitt P. L., & Sherry, S. B. (2018). The social psychology of perfectionism: An attachment theory perspective. *Self and Identity*, 17(1), 1–19.
15. Frost R. O., Marten C. A., Lahart C., & Rosenblate, R. (1990). The dimensions of perfectionism. *Cognitive Therapy and Research*, 14(5), p. 449–468. DOI/10.1007/bf01173295
16. Gaudreau P., & Thompson A. (2010). The two-by-two model of perfectionism: A test of its temporal stability and construct validity. *Personality and Individual Differences*, 48(4), 481–486.
17. Hamachek D. E. (1978). Psychodynamics of normal and neurotic perfectionism. *Psychology: A Journal of Human Behavior*, 15(1), p. 27–33.
18. Hayes S. C., Strosahl K. D., & Wilson, K. G. (2012). *Acceptance and Commitment Therapy: The Process and Practice of Mindful Change* (2nd ed.). Guilford Press, p. 121. ISBN: 978-1-59385-309-1
19. Hewitt P. L., & Flett G. L. (1991). Dimensions of perfectionism in unipolar depression. *Journal of Abnormal Psychology*, 100(4), p. 453–455. DOI/10.1037/0021-843x.100.3.452
20. Hewitt, P. L., & Flett, G. L. (1991). Perfectionism in the self and social contexts: Conceptualization, assessment, and association with psychopathology. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(3), 456–470.
21. Hewitt C. L., Flett G. L., & Turnbull-Donovan, W. (1991). Perfectionism and the academic environment: A study of academic procrastination and academic distress. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 23(4), p. 60. DOI/10.1080/00223980.1991.9918451
22. Hill A. P., & Curran T. (2016). Multidimensional perfectionism and burnout: A meta-analysis. *Personality and Social Psychology Review*, 20(3), 269–288.

23. Limburg K., Watson H. J., Hagger, M. S., & Egan, S. J. (2017). The relationship between perfectionism and psychopathology: A meta-analysis. *Journal of Clinical Psychology*, 73(10), 1381–1392.
24. Lisovenko A.F. Envy and perfectionism: the interrelationship of the concept // *Наука і освіта*. Одеса, 2017. №1. С. 67-71. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-1-11>
25. Molnar D. S., Flett, G. L., & Hewitt, P. L. (2012). Perfectionism and health: A critical review. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 34(2), 160–174.
26. Neumeister K. L. (2004). Factors influencing the achievement of gifted students with perfectionism. *Roeper Review*, 27(1), 41–48.
27. Ryff C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069–1081
28. Shafran R., & Mansell, W. (2001). Perfectionism and psychopathology: A review of research and treatment. *Clinical Psychology Review*, 21(6), p. 308. DOI/ 10.1016/s0272-7358(00)00072-6
29. Shafran R., Cooper, Z., & Fairburn, C. G. (2002). Clinical perfectionism: Definition, maintenance, and treatment. *British Journal of Clinical Psychology*, 41(3), p. 307–313.
30. Shafran R., Cooper, Z., & Fairburn, C. G. (2002). Clinical perfectionism: A cognitive-behavioural analysis. *Behaviour Research and Therapy*, 40(7), 773–791.
31. Shafran R., Zafra, F., & Robinson, C. (2018). Cognitive behaviour therapy for perfectionism: A randomized controlled trial. *Behaviour Research and Therapy*, 107, p. 17–24. DOI/ 10.1016/j.brat.2018.06.002
32. Sherry S. B., Gautreau, H. E., Mushquash, A. R., & Mackinnon, S. P. (2018). The perfectionism model of chronic procrastination: A meta-analysis. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 36(4), 311–322.
33. Slaney R. B., Rice K. G., & Ashby J. S. (2002). A contemporary instrument for assessing perfectionism: The Almost Perfect Scale-Revised (APS-R). In R. B.

Slaney, & P. L. Hewitt (Eds.), *Perfectionism: Theory, research, and treatment* (pp. 67–102). American Psychological Association.

34. Steel P. (2007). The nature of procrastination: A meta-analytic and theoretical review of quintessential self-regulatory failure. *Psychological Bulletin*, 133(1), p. 65–94.

35. Steketee G. S., & Frost R. O. (2014). Cognitive-behavioral treatment of obsessive-compulsive disorder. In *Clinical Handbook of Psychological Disorders: A Step-by-Step Treatment Manual* (pp. 308–365). Guilford Press.

36. Stoeber J., & Otto K. (2006). Positive conceptions of perfectionism: Approaches, evidence, challenges. *Personality and Social Psychology Review*, 10(4), 295–319. DOI/10.1207/s15327957pspr1004_2

37. Voderholzer U., Kuelz A. K., & Kordon A. (2016). Neurocognitive endophenotypes of perfectionism in obsessive-compulsive disorder. *Dialogues in Clinical Neuroscience*, 18(2), 177–187.

38. Young J. E., Klosko J. S., & Weishaar, M. E. (2003). *Schema Therapy: A Practitioner's Guide*. Guilford Press.

39. Гусак Л. І., & Бойко О. В. (2019). Теоретичні основи дослідження феномену перфекціонізму в психології. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Психологія*, 63, 21–27.

40. Зайцева О. М. (2016). Перфекціонізм і прокрастинація: особливості взаємозв'язку у студентській молоді. *Актуальні проблеми психології*, 10(19), 175–182.

41. Клименко О. В. (2020). Роль перфекціонізму у формуванні харчової поведінки: емпіричне дослідження. *Психологія: реальність і перспективи*, 14, 148–154.

42. Коваленко В. А. (2020). Зв'язок перфекціонізму та синдрому емоційного вигорання у фахівців соціономічних професій. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*, 11, 174–182.

43. Кочарян О. С., & Кадирова О. Ю. (2018). Психологічні чинники формування перфекціонізму особистості. *Теорія і практика сучасної психології*, 2(6), 14–19.
44. Кривоконь С. М., & Завацька Л. В. (2015). Психологічні особливості перфекціонізму як особистісної риси. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Психологія і педагогіка*, 1(2), 52–57.
45. Лазаренко О. А. (2014). Взаємозв'язок перфекціонізму та копінг-стратегій у студентів. *Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць*, 23, 356–365.
46. Лісова Н. М. (2018). Перфекціонізм як фактор ризику розвитку тривожно-депресивних станів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*, 4(2), 170–175.
47. Лісовенко А.Ф. Схильність до заздрощів та перфекціонізм студентів // Матеріали III Міжнародного Конгресу [«Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі»] (м.Одеса, 18-21 травня 2017) ПНПУ імені К.Д. Ушинського. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С.468-469.
48. Лісовенко А.Ф., Бубен К.В. Індивідуальні відмінності у проявах перфекціонізму // Сучасна психологія: виклики та перспективи : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої Міжнародному дню ментального здоров'я (м. Одеса, 10 жовтня 2025 р.) / за заг. ред. М.Р. Аракеляна. Одеса : НУ «ОЮА», 2025. С.
49. Лісовенко А.Ф., Третьякова Т.М., Цільмак О.М. Чинники прокрастинації та її зв'язок з психологічним благополуччям особистості // Журнал «Перспективи та інновації науки» (Серія «Психологія») Київ, 2023. № 4(22), с.461-472. DOI/ 10.52058/2786-4942-2023-4(22)-461-472
50. Максимова Н. Ю., & Нечипоренко Л. А. (2019). Феномен перфекціонізму в структурі особистості. *Психологія і особистість*, 2(16), 116–125.

51. Малхазов О. Р., & Пліш О. В. (2017). Модель вивчення адаптивного та дезадаптивного перфекціонізму у спортсменів. *Спортивна психологія*, 1(2), 65–72.
52. Мельник Л. А. (2021). Взаємозв'язок перфекціонізму та життєстійкості у молоді. *Психологічні перспективи*, 37, 122–131.
53. Мірошниченко І. Ю., & Ткач А. В. (2016). Перфекціонізм у системі міжособистісних стосунків: психологічний аналіз. *Педагогіка і психологія*, 52, 138-145.
54. Осипенко І. В. (2017). Перфекціонізм: адаптивний та дезадаптивний вектори розвитку особистості. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*, 39, 168–179.
55. Познякова О. О. (2018). Особливості зв'язку соціально-передписаного перфекціонізму та відчуття самотності. *Вісник психології і педагогіки*, 12, 16-22.
56. Савченко Н. Ю. (2020). Когнітивно-поведінкова модель клінічного перфекціонізму: аналіз українських досліджень. *Сучасна освіта: методологія, теорія, практика*, 3, 190–196.
57. Хомуленко Т. Б., & Шерстньова А. О. (2017). Перфекціонізм як предиктор особистісної зрілості студентів. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Психологічні науки*, 1(2), 180–186.
58. Чепелева Н. В. (2001). *Психологічні механізми перфекціонізму в навчальній діяльності*. В: Проблеми загальної та педагогічної психології (Т. 3, Ч. 6).
59. Яремчук І. І. (2019). Кореляційний аналіз між шкалами перфекціонізму (HPFS) та самооцінкою у підлітків. *Вісник Одеського національного університету. Психологія*, 24(1), 183–191.